הלכות תלמוד תורה פרק ב - תמלול

סיכום השיעור

זיכרון פון דער שיעור: הלכות תלמוד תורה, פרק ב' (רמב"ם)

הלכה א: מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה

רמב"ם'ס ווערטער: "מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך. כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר עד שמושיבין מלמד תינוקות. ואם לא הושיבו — מחריבין אותו, שאין העולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן."

פשט: מ'איז מחויב אויפצושטעלן מלמדי תינוקות אין יעדער שטאט און יעדער געגנט. א שטאט וואס האט נישט קיין חדר — לייגט מען די אנשי העיר אין חרם ביז זיי שטעלן אויף א מלמד. אויב זיי טוען נישט — מחריבין אותו.

חידושים און הסברות:

1) „מדינה" לעומת „פלך" — גיאגראפישע חילוקים:

„מדינה" און „פלך" זענען צוויי באזונדערע באגריפן. א „מדינה" איז א גיאגראפישע עריע (ווי א סטעיט), און א „פלך" איז א קלענערע געגנט אינערהאלב. דער נפקא מינה: מ'דארף נישט נאר פארזארגן א חדר פאר יעדער קהילה, נאר פאר אלע אידן אין דער געגנט. א חדר דארף דינען די גאנצע סביבה, נישט נאר איין שול'ס מיטגלידער.

2) פארגלייך מיט הלכות דעות — צען זאכן אין א שטאט:

אין סוף הלכות דעות (פרק ד') ציילט דער רמב"ם צען זאכן וואס א תלמיד חכם דארף האבן אין זיין שטאט, אבער מלמד תינוקות ווערט דארט נישט דערמאנט. דאס איז אינטערעסאנט — פארוואס איז מלמד תינוקות נישט אין יענער רשימה?

3) „מחריבין אותו" — וואס מיינט עס בפועל?

עס איז **נישט** א דין פון עיר הנדחת מיט אלע הלכות'דיגע קאנסעקווענצן (פארלירן נכסים א.א.וו.). דער רמב"ם האט גענומען א זאך וואס שטייט אין גמרא **בדרך אגדה** און עס **כמעט א הלכה געמאכט**. דער פשט איז: א שטאט אן א חדר איז **ראוי לחורבן** — ווייל „אין העולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן." דאס מיינט נישט אז עס קומט אן אקטיווער עונש, נאר אז די וועלט **גייט זיך צעפאלן** אן תורה פון קינדער — עס וועט נישט זיין קיין נארמאלע גוטע וועלט. א צווייטער הסבר: דער רמב"ם האט אויך געפסק'נט אז מ'טאר נישט וואוינען מיט אן עם הארץ — אזוי אז נארמאלע מענטשן וועלן אנטלויפן פון אזא שטאט, און עס בלייבט טאקע א חורבה בדרך ממילא.

4) היסטארישע קשיא — ווי קען מען פסק'נען „מחריבין" ווען ביז תקנת יהושע בן גמלא האט מען בכלל נישט געהאט מלמדי תינוקות אין שטעט?

ביז יהושע בן גמלא'ס תקנה האט מען דאך נישט געפירט דעם דין פון מלמדי תינוקות אין יעדער שטאט. אויב אזוי, ווי קען מען זאגן „מחריבין"? דער תירוץ: עס איז געווען „ראוי לחורבן" אבער מ'האט עס נישט אויסגעפירט בפועל.

5) פראקטישע אנווענדונג — היינטיגע חדרים:

[דיגרעסיע: פראקטישע אנווענדונג] ווען א אידישע שטאט האט א חדר אבער וויל נישט אריינעמען א קינד (ווייל ער איז נישט פון זייער חסידות, אדער נישט „דער בעסטער יונגל"), דארף מען זיי מסביר זיין דעם ערנסט פון דער הלכה — אז א שטאט אן א חדר פאר אלע קינדער איז ראוי לחורבן.

6) אפילו בנין בית המקדש איז נישט מבטל תינוקות של בית רבן:

די חשיבות פון קינדער'ס לערנען איז אזוי גרויס, אז אפילו דער בנין בית המקדש — וואס איז א מצוה דאורייתא — איז נישט מבטל די קינדער פון חדר.

[דיגרעסיע: חתונה פון א רבי] אין א חדר וואו דער רבי מאכט חתונה, גייט די גאנצע חדר אויף דער חתונה — וואס איז דער היתר? אויב בנין בית המקדש איז נישט מבטל, וויאזוי קען א חתונה מבטל זיין? א מהלך: דער רמב"ם אין הלכות בית הבחירה זאגט אז א חלק פון לימוד התורה איז צו לערנען וועגן בויען א בית המקדש — דאס **לערנען** וועגן בנין בית המקדש איז אליין א חלק פון תלמוד תורה. אבער דאס **פיזישע בויען** — נעמען א האמער און א דראם — דאס איז שוין א מלאכה וואס טאר נישט מבטל זיין תינוקות של בית רבן.

7) מגילה vs. חנוכה:

דער רמב"ם אין פרק א' הלכה א' ברענגט אז מ'איז מבטל תינוקות של בית רבן פאר מקרא מגילה. אבער פאר חנוכה — גייען די קינדער אין חדר ווי געווענליך. דאס איז אן אינטערעסאנטע חילוק: מגילה איז מבטל, חנוכה נישט. (דער מהר"ל ווערט דערמאנט אין דעם קאנטעקסט.)

הלכה ב: מכניסין את התינוקות ללמוד כבן שש כבן שבע

רמב"ם'ס ווערטער: "מכניסין את התינוקות ללמוד כבן שש כבן שבע, לפי בוריו של כל אחד ואחד וכוחו. ופחות מבן שש אין מכניסין אותו."

פשט: מ'ברענגט קינדער אין חדר ביי זעקס אדער זיבן יאר, לויט דעם קינד'ס רייפקייט. יונגער פון זעקס — נישט אריינברענגען.

חידושים און הסברות:

1) דער רמב"ם האלט נישט פון צו פריער אנהייבן:

דער רמב"ם האט נישט געהאלטן פון „פרי-נורסערי, נורסערי, קינדערגארטן" — ווען א קינד איז נאך נישט קעיפעבל צו כאפן, מאכט מען אים נאר פרעשור, און דאס איז **אנטי-חינוך** — עס האט א פארקערטע עפעקט.

2) פארגלייך מיט הלכות יום כיפור:

ווי דער רמב"ם זאגט אין הלכות יום כיפור אז אונטער א געוויסן עלטער טאר מען נישט אויסלערנען פאסטן אפילו אויף שעות — אזוי אויך דא: ווען א קינד איז נאך נישט שייך, איז עס א העמסה.

3) קשיא פון „בן חמש למקרא":

די משנה (אבות ה:כא) זאגט „בן חמש למקרא" — פינף יאר צו מקרא. ווי שטימט דאס מיט דעם רמב"ם וואס זאגט זעקס-זיבן? עטליכע תירוצים:

- אפשר „בן חמש למקרא" רעדט פון „אביו מלמדו" — דער טאטע לערנט מיט אים אליין אינדערהיים, נישט אין חדר. דער חתם סופר טייטשט עס אויך אזוי.
- אדער: „בן חמש" מיינט ווען ס'איז **דורכגעגאנגען** פינף יאר (ד.ה. ער איז שוין אין זיין זעקסטן יאר).
- פאקטיש למעשה שטופט מען עס אביסל אפ, אזוי ווי אויך „בן חמש עשרה לתלמוד" ווערט אפגעשטופט.

הלכה ג (חלק א): מכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה

רמב"ם'ס ווערטער: "ומכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה, אבל אינו מכה אותן מכת אויב מוסר אכזרי. לפיכך לא יכה אותם בשוטים ולא במקלות, אלא ברצועה קטנה."

פשט: דער מלמד מעג שלאגן קינדער כדי אריינצולייגן אימה, אבער נישט ווי א שונא מיט אכזריות. נישט מיט שטעקנס אדער שוטים, נאר מיט א קליינע רצועה.

חידושים און הסברות:

1) „שוטים" — וואס איז א שוט?

א „שוט" איז א שטעקן אדער א רצועה? עס ווערט געברענגט „שוט לסוס, מתג לחמור" — עס רעדט פון צוגעטיילטע שטעקלעך. א „רצועה" איז א ווייכע ווידל.

2) היינטיגע צייטן — שרייען אנשטאט שלאגן:

היינט איז נישט דער מנהג צו שלאגן קינדער. אנשטאט דעם שרייט מען אויף זיי. אבער דער יסוד בלייבט: אפילו ווען מ'שרייט, זאל עס נישט זיין „מכת אויב מוסר אכזרי" — עס דארף בלייבן אויף א קליינעם לעוועל.

הלכה ג (חלק ב): יושב ומלמדן כל היום כולו ומקצת מן הלילה

רמב"ם ווערטער: "יושב ומלמדן כל היום כולו ומקצת מן הלילה, כדי לחנכן ללמוד ביום ובלילה."

פשט: דער מלמד לערנט מיט זיי דעם גאנצן טאג און אביסל פון דער נאכט, כדי זיי מחנך צו זיין אז תורה לערנט מען ביידע — ביי טאג און ביי נאכט.

חידושים און הסברות:

1) דער טעם — חינוך פאר „והגית בו יומם ולילה":

דער רמב"ם האט פריער (פרק א') געלערנט אז ס'איז דא א מצוה פון לערנען ביי טאג און ביי נאכט. דאס „מקצת מן הלילה" איז א חינוך-שריט — מ'געוואוינט זיי צו אז תורה איז נישט נאר א טאג-זאך.

2) פראקטיש ווי עס איז געווען אמאל:

אמאליגע צייטן איז נישט געווען קיין באסעס און קיין בנינים. מ'האט ארויסגעשיקט די קינדער שפילן א פאר שעה, דערנאך אהיימגעשיקט, און דערנאך צוריקגענומען אביסל ביינאכט. דער רמב"ם מיינט **נישט** אז מ'זאל לערנען א גאנצע נאכט — נאר **אביסל** ביינאכט.

3) [דיגרעסיע: שארפע קריטיק אויף היינטיגע ישיבה-סדרים פאר יונגע בחורים:]

דער היינטיגער מצב וואו דרייצן-יעריגע בחורים זענען 13-14 שעה אין א בנין — פון 6 אין דער פרי ביז 7 ביינאכט — איז פראבלעמאטיש. קיין ערוואקסענער מענטש ארבעט נישט אזויפיל שעות — פארוואס טראכט מען אז קינדער קענען דאס דערהייבן? דער רמב"ם זאגט **נישט** אז מ'זאל לערנען א גאנצע נאכט. „מקצת מן הלילה" מיינט **אביסל**.

4) פארגלייך מיט יתרו'ס טענה צו משה רבינו:

משה רבינו איז געווען דער „אלטימעיט מלמד" — און יתרו האט אים געזאגט „נבול תבול" ווייל ער האט געזעסן „מן הבוקר עד הערב." אפילו ביי משה רבינו האט יתרו געזאגט אז דאס איז צופיל.

הלכה ד: ולא יבטלו התינוקות כלל

רמב"ם ווערטער: "ולא יבטלו התינוקות כלל, חוץ מערבי שבתות וערבי ימים טובים בסוף היום, ובימים טובים."

פשט: מ'זאל נישט מבטל זיין דעם לימוד פון קינדער קיין איין טאג — אויסער ערב שבת און ערב יום טוב (שפעטער אין טאג) און ימים טובים אליין.

חידושים און הסברות:

1) שבת — לערנט מען אדער נישט?

שבת לערנט מען **נישט בעיון** (לכתחילה לערנט מען נישט נייע זאכן) — מ'דארף האבן מנוחה. אבער **חזרה** מעג מען טון שבת. עס ווערט דערמאנט א שיטה (נטעי גבריאל) אז פון פיר מאל חזרה, מעג מען די ערשטע חזרה טון שבת — כאטש אפילו דאס איז א שטיקל פרעשור.

2) [דיגרעסיע: פראקטישע שאלה וועגן ערב שבת אין היינטיגע חדרים:]

היינט ווען חדרים האבן א תקנה אז מ'טאר נישט קומען מיט א באס שבת, דארף מען האבן א חדר וואו מ'קען גיין צו פיס. אבער ערב שבת פאדערט מען לאנגע שעות לערנען, וואס שאפט פראקטישע שוועריגקייטן.

הלכה ה: מלמד תינוקות שמניח התינוקות — ארור עושה מלאכת ה' רמיה

רמב"ם ווערטער: "מלמד תינוקות שמניח התינוקות ויוצא, או שעושה מלאכה אחרת עמהן, או שמתרשל בלימודן, הרי זה בכלל 'ארור עושה מלאכת ה' רמיה'."

פשט: א מלמד וואס פארלאזט די קינדער, אדער טוט אנדערע ארבעט בשעת ער דארף לערנען מיט זיי, אדער איז מתרשל — איז ער אין דער קאטעגאריע פון "ארור עושה מלאכת ה' רמיה."

חידושים און הסברות:

1) „רמיה" — ווייל דער טאטע זעט נישט:

"רמיה" מיינט באטרוג — דער מלמד קען זיך דערלויבן צו זיין מתרשל ווייל דער טאטע איז נישט דא און זעט נישט וואס קומט פאר.

2) חידוש: אפילו א מלמד וואס באקומט נישט קיין געלט:

דער רמב"ם רעדט נישט נאר פון א מלמד וואס נעמט שכר (וואו מ'קען זאגן ער האט זיך "פארקויפט" און נישט געהאלטן זיין קאנטראקט). לכתחילה זאל א מלמד נישט נעמען קיין געלט. דער רמב"ם רעדט אפילו פון א מלמד וואס טוט עס לשם שמים — אויך ער איז "ארור" אויב ער איז מתרשל. דאס איז דער טייטש פון "מלאכת ה'" — עס איז הקב"ה'ס ארבעט, נישט נאר א ביזנעס-פארפליכטונג. און אפילו "מלאכת ה'" קען מען טון "רמיה."

הלכה ו: לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה, מהיר לקרות ולדקדק

רמב"ם ווערטער: "לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה, מהיר לקרות ולדקדק."

פשט: ווייל די אחריות איז אזוי גרויס, דארף מען נאר אנשטעלן א מלמד וואס איז א ירא שמים, און וואס איז "מהיר לקרות ולדקדק."

חידושים און הסברות:

1) „בעל יראה":

דאס מיינט א ירא שמים, אן ערליכער איד — נישט סתם א פראפעסיאנעל, נאר איינער וואס האט יראת שמים.

2) „מהיר" — צוויי פירושים:

(א) שנעל — ער קען דעם מאטעריאל גוט און קען עס איבערגעבן פלינק.
(ב) careful/זארגפעלטיג — ער איז נישט מזלזל, נישט מתרשל, ער נעמט עס ערנסט. דער מגיד שיעור נייגט צום צווייטן פירוש — "מהיר" מיינט דא אז ער איז זארגפעלטיג.

3) „לדקדק" — וואס מיינט דקדוק?

"דקדוק" מיינט דא נישט נאר גראמאטיק (grammar), נאר אז ער זאל דאגה'ן אז די קינדער זאלן נישט מאכן קיין טעותים — ער זאל זיין מדקדק אז אלעס זאל זיין ריכטיג. "מקרא" מיינט אז ער לערנט אסאך, אין פילע מקומות.

הלכה ז: מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות

רמב"ם ווערטער: "מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני אמותיהן שבאות אצל בניהם."

פשט: אן אומפאראייראטער מאן זאל נישט זיין א מלמד תינוקות, ווייל די מאמעס קומען ברענגען זייערע קינדער, און עס קען צוקומען צו ייחוד אדער מכשולות.

חידושים און הסברות:

1) נישט קיין דין אין תלמוד תורה, נאר א דין אין צניעות:

דאס איז א "זייטיגע דין" — נישט א דין אין הלכות תלמוד תורה פער סע, נאר א דין פון צניעות וואס ווערט דא אריינגעברענגט.

2) אויך נישט אלס העלפער:

אויך אלס א סייען (העלפער) פאר דעם מלמד זאל אן אומפאראייראטער נישט זיין.

3) טאטעס אויך:

אויך די טאטעס וואס קומען ברענגען קינדער — דער חדר ווייל האבן א "טאטע'ס-אנלי" סביבה, ווייל א טאטע האט מער אחריות און מ'טרוסט אים מער.

4) א פרוי אלס מלמד:

א פרוי איז נישט אויסגעהאלטן על פי הלכה אלס מלמד (פאר אינגלעך).

5) [דיגרעסיע: פראקטישע אפליקאציע צו היינטיגע "חופות חדרים":]

דאס איז ממש די גדרים פון די היינטיגע "חופות חדרים" (home-based childcare) — פרויען וואס נעמען קינדער פון דריי-פיר יאר אלט אין דערהיים. ווען עס איז ביי א פרוי אין שטוב, איז עס נישט קיין מוסד מיט א בילדינג און א פארקינג לאט — עס איז אן אנדערע סיטואציע.

הלכה ח: עשרים וחמשה תינוקות למלמד אחד — וויפיל קינדער פאר א מלמד

רמב"ם'ס ווערטער (פון גמרא בבא בתרא כ"א): "עשרים וחמשה תינוקות לומדין אצל מלמד אחד. היו יותר מעשרים וחמשה עד ארבעים — משכירים לו עוד אחד לסייעו. היו יותר מארבעים — מעמידין להם שני מלמדי תינוקות."

פשט: איין מלמד קען נעמען ביז 25 קינדער. פון 26 ביז 40 — נעמט מען א העלפער (ריש דוכנא). מער ווי 40 — מוז מען צוויי פולע מלמדים האבן.

חידושים און הסברות:

1) מלמד vs. סתם א העלפער:

ביי מער ווי 40 זאגט דער רמב"ם "שני מלמדי תינוקות" — צוויי פולע מלמדים, נישט סתם א "בחור'ל וואס איז טשיפער." דאס וועיזט אז מ'דארף נישט שפארן אויף קוואליטעט.

2) חדרים vs. ישיבות:

בדרך כלל האלטן זיך חדרים צו דעם שיעור, אבער ישיבות נישט — אין גוטע ישיבות זענען דא 40, 50, 70 בחורים אין א כתה. ישיבה איז אפשר שוין אן אנדערע זאך (עלטערע תלמידים קענען מער אליין).

3) [דיגרעסיע: וועלכע הלכות נעמט מען ערנסט:]

א ביטערע הערה: "עס איז אינטערעסאנט אז אונז ווייסט מען וועלכע הלכות מען האט נעמען ערנסט, און וועלכע נישט. געווענליך די וואס קאסט געלט פאר די מוסדות — זעט מען עס נישט." הלכות וואס פאדערן מער הוצאות (ווי אנשטעלן מער מלמדים) ווערן אפט איגנארירט.

4) פרעמדע מלוכה'ס שיעורים:

אין חדר זאל מען נישט מער ווי דרייסיג, און אין פרעמדע שטעט (government regulations) איז דער שיעור צוואנציג.

הלכה ט: מוליכין את התינוק ממלמד למלמד — טשעינדזשן א חדר

רמב"ם'ס ווערטער: "מוליכין את התינוק ממלמד למלמד שהוא מהיר ממנו. במה דברים אמורים — שהיו שניהם בעיר אחת ולא הוי נהר מפסיק ביניהם. אבל מעיר לעיר אין מוליכין, ואם היה נהר מפסיק — אין מוליכין. אלא אם כן היה עליו גשר בנין שאינו ראוי ליפול במהרה."

פשט: מ'מעג טשעינדזשן א קינד פון איין מלמד צו א בעסערן מלמד, אויב ביידע זענען אין דער זעלבער שטאט און ס'איז נישט קיין טייך צווישן זיי. פון איין שטאט צו א צווייטע, אדער אויב א טייך איז מפסיק, טאר מען נישט — סיידן ס'איז דא א שטארקע בריק.

חידושים און הסברות:

1) לאיאלטי צום מלמד — "עולם לא ישנה אדם אכסנייתו":

בדרך כלל איז דא אן ענין פון לאיאלטי — האסט א מלמד, שטיץ אים. אבער ביי קינדער'ס חינוך איז דער דין אנדערש: מ'**מעג** טשעינדזשן צו א בעסערן מלמד, ווייל עס איז א צורך פאר דעם קינד.

2) השגת גבול:

בדרך כלל איז דא א דין פון השגת גבול — מ'טאר נישט קומען אין א שטאט און צונעמען ביזנעס. אבער ביי מלמדי תינוקות איז דער דין אנדערש, ווייל עס איז א צורך פאר די קינדער.

3) נישט דער נענטסטער, נאר דער בעסטער:

דער חידוש איז אז מ'דארף נישט דווקא גיין צום נענטסטן חדר. מ'מעג גיין א ביסל ווייטער אויב דער ווייטערער חדר איז בעסער — אבער נאר אינערהאלב דער זעלבער שטאט.

4) גרויסער חידוש: תלמוד תורה איז נישט דוחה סכנה:

פון דעם אז מ'טאר נישט שיקן א קינד אריבער א שוואכע בריק — אפילו צו א בעסערן מלמד — זעט מען קלאר אז **תלמוד תורה איז נישט דוחה סכנה**. אפילו פון אריבערגיין א בריק — וואס איז נישט קיין גרויסע סכנה, "ס'קען זיך פאלן" — טאר מען נישט, ווייל מ'לייגט זיך אריין אין א סכנה צוליב לערנען.

[דיגרעסיע: קאראנע/COVID] דאס ווערט אנגערעדט אין קאנטעקסט פון קאראנע, וואו מענטשן האבן גטענה'ט אז תלמוד תורה איז דוחה סכנה. "דאס איז נישט אמת."

הלכה י: שכנים קענען נישט מוחה זיין אויף א חדר אין זייער מבוי/חצר

רמב"ם'ס ווערטער (פון גמרא בבא בתרא כ"א): "אחד מבני מבוי שביקש לעשות מלמד, או אחד מבני חצר — אין השכנים יכולין למחות בידו."

פשט: אויב איינער וואס וואוינט אין א מבוי אדער א חצר וויל עפענען א חדר אין זיין שטוב, קענען די שכנים נישט מוחה זיין — אפילו אויב די קינדער מאכן גערודער.

חידושים און הסברות:

1) מבוי vs. חצר:

א "מבוי" איז ווי א גאס אדער א דיוועלאפמענט (אין ראלינג לעיק רופט מען עס א דיוועלאפמענט, אין בארא פארק איז עס א גאס). א "חצר" איז א קלענערע, מער אינטימע סביבה — א בילדינג אדער הויף.

2) דער טעם:

ווייל עס איז אן עבודת הקודש — א שטאט **מוז** האבן א חדר (ווי מ'האט געלערנט אין הלכה א' אז מ'מחרים א שטאט וואס האט נישט קיין מלמד). דערפאר קען קיינער נישט בלאקירן עס.

הלכה יא: קאמפעטישן צווישן מלמדי תינוקות — קנאת סופרים תרבה חכמה

רמב"ם ווערטער: "מלמד תינוקות שבא אחר ופתח בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, או אפילו כדי שיבואו תינוקות של זה אצל זה — אינו יכול למחות בידו, שנאמר..."

פשט: אויב א מלמד תינוקות האט שוין א חדר, און א צווייטער קומט עפענען א חדר גלייך לעבן אים — אפילו מיט דער כוונה צו ציען צו זיך די קינדער פון דעם ערשטן מלמד — קען דער ערשטער מלמד נישט מוחה זיין. דאס איז אנדערש פון רעגולערע ביזנעס (חנויות), וואו מ'קען יא מוחה זיין אין א רעזידענציעלע געגנט. אבער ביי מלמדי תינוקות און ביי א בית מדרש קען מען נישט מוחה זיין.

חידושים און הסברות:

1) דער יסוד פון קנאת סופרים תרבה חכמה:

די גמרא'ס טעם פארוואס מ'קען נישט מוחה זיין איז "קנאת סופרים תרבה חכמה" — קאמפעטישן צווישן מלמדים איז א טובה פאר די תורה, ווייל עס פארבעסערט די קוואליטי פון לערנען. דאס איז א פונדאמענטאלער חילוק צווישן תורה און פרנסה: ביי פרנסה ווייל מען אז יעדער איד זאל האבן פרנסה, און מ'זארגט זיך וועגן הסגת גבול; אבער ביי תורה איז דער ציל אז די קוואליטי פון תורה זאל זיין די בעסטע, און קאמפעטישן דינט דעם ציל.

2) דער רמב"ם ברענגט א פסוק, די גמרא נישט:

דער רמב"ם שרייבט "שנאמר" — ער ברענגט א פסוק אלס מקור. אבער אין דער גמרא שטייט בלויז "קנאת סופרים תרבה חכמה", וואס איז נישט קיין פסוק כפשוטו. דער אבן עזרא זאגט אז "קנאת סופרים תרבה חכמה" איז ארויסגענומען פון א פסוק — ער ברענגט דעם פסוק (ישעיה ל"ג:ו) "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו" — און ער דרש'נט אז יראת ה' איז דער אוצר פון קנאה. דאס איז נישט פשוט פשט, נאר א דרש פון דעם פסוק.

3) פארבינדונג צום יסוד פון עקסעלענס אין תורה:

מ'זעט א דורכגייענדיגן יסוד: תורה איז נישט בלויז א מצוה וואס יעדער קען מקיים זיין ווי ער וויל — תורה פאדערט עקסעלענס. מ'זארגט זיך פאר די קוואליטי פון תורה, נישט נאר פאר דעם קיום המצוה אליין.

4) דער מלמד אליין פראפיטירט פון קאמפעטישן:

דער מלמד אליין זאל נישט מורא האבן פון קאמפעטישן — פארקערט, עס זאל אים מוטיווירן צו פארבעסערן זיין אייגענע קוואליטי פון לערנען. פארוואס האסטו מורא ער זאל אוועקנעמען דיינע תלמידים? אויב דער צווייטער איז א בעסערער מלמד — איז דאס גוט.

5) חזון איש — אמונה ובטחון:

דער חזון איש ברענגט דעם ענין אין זיין ספר "אמונה ובטחון" — אז אויב נאך איינער וויל מאכן א שיעור אין דעם זעלבן נושא, איז ער גארנישט קיין מסיג גבול, אפשר גאר איז ער אן עזר. מ'דארף האבן בטחון אז דער צווייטער איז נישט א סכנה נאר א ברכה.

6) [דיגרעסיע: ישיבות לשם ציון:]

מענטשן האבן טענות אז ס'איז דא "ישיבות לשם ציון" (ישיבות וואס קאמפיטן צווישן זיך). אויב עס וואלטן באמת געווען ישיבות לשם ציון — וואלט מען נישט געקענט האבן קיין טענות, ווייל קאמפעטישן מאכט אז מ'לערנט בעסער. אויב מ'האט טענות, איז דאס א סימן אז עס איז נישט באמת לשם ציון, נאר "סתם פאליטיק פרעשור."

תמלול מלא

הלכות תלמוד תורה פרק ב' — הלכות מלמדי תינוקות

הקדמה: תוכן פרק ב'

יא, סאו מיר גייען מיר לערנען הלכות תלמוד תורה פרק ב'. פרק ב' איז אלעס הלכות מלמד תינוקות. מיר האבן געלערנט אין די ערשטע פרק די כלליות'דיגע הלכות ווען מ'דארף ברענגען א מלמד תינוקות, אז דער טאטע איז מחויב צו דינגען, וכדומה. און יעצט גייען מיר לערנען הלכות וואס זענען נוגע פאר דעם מלמד תינוקות, וויאזוי איז זיין ארבעט.

הלכה א: מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך

זאגט דער רמב"ם: **"מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך".**

דיסקוסיע: פארגלייך מיט הלכות דעות — צען זאכן אין א שטאט

אינטערעסאנט, אין סוף הלכות דעות האבן מיר געלערנט אז א תלמיד חכם טאר נישט וואוינען אין א שטאט וואס האט נישט צען זאכן. איז געווען דארט אויך מלמד תינוקות? איך מיין אז נישט. אנדערע זאכן, אבער נישט דערמאנט מלמד תינוקות. סוף הלכות דעות, יא. סוף פרק... פרק ה' רייט? פרק ו' מיין איך. סוף פרק... ניין, איך מיין סוף פרק ד'. סוף פרק ד', יא. יא, איך האב געטראכט אזוי אין הלכות דעות. איינער ווייסט מלמד דעות? איך האב א נומער צו מערקן? איך האב דארט דעות וואס רעדט...

דיסקוסיע: וואס מיינט "פלך"?

פלך ופלך, מ'טייטשט פלך פלך, אבער וואס... מ'מיינט איר די געגנט, פארשטייט איר? אז ס'איז ווי א סטעיט? איז וואס אזוי... די מדינות מיינט אז סטעיט, און פלך איז געגנטער? אינטערעסאנט. א פלך...

איך וויל זאגן א חידוש, אז א מדינה איז א גיאגראפיק עריע, יא? איינער מאכט א חדר נאר פאר זיין קהילה, און נישט פאר יעדן. דארף ער פארזארגן די געגנט, אלע אידן אין דער געגנט. שטימט? יא. א גוט.

מחרימין את אנשי העיר

"כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן", מענטשן וואס האבן נישט קיין קינדער וואס לערנען אין בית רבן, ס'איז נישט דא קיין... וואס מ'רופט א חדר, **"מחרימין את אנשי העיר"**. וואס מיינט מחרימין? מ'לייגט זיי אין חרם. **"עד שמושיבין מלמד תינוקות"**. ביז זיי זענען ממנה א מלמד. **"ואם לא הושיבו"**, זיי האבן נישט געוואלט, אדער זיי האבן געזאגט אז זיי האבן פשוט נישט קיין פלאץ פאר דיר, ווייל זיי האבן נאר פלאץ פאר די וואס איז פון זייער חסידות, אדער די וואס איז די בעסטע יונגל, וכדומה. אקעי, דעמאלטס...

דיסקוסיע: וואס מיינט "מחריבין אותו"?

דעמאלטס מחריבין אותו, איך מיין פשוט איז, די מענטשן זענען נאר מחריב די שטאט. מ'דארף נישט מאכן זיי חרוב די שטאט. אז דער רמב"ם מיינט נישט דא, ס'איז נישט קיין דין עיר הנדחת, וואס דאס ברענגט גראד אז מ'איז איבערגעבראכן די שטאט. ווי דער רמב"ם האט געזאגט, אין די זכר איז נישט קיין הלכה למעשה, דער רמב"ם וואס ער מיינט צו זאגן, אז די שטאט דארף חרוב ווערן, מיט אלע הלכות וואס איז אין א גייענדע, אז דער מענטש פארלירט זיין רעכט אויף זיין נכסים?

אה, מ'דארף פארשטיין בערך וואס ס'מיינט אין מציאות. און דעמאלטס קומט אריין מחריבין ומחריבין, וואס ביידע מיינט נישט... ס'מיינט כפשוטו, איך ווייס וואס דו ווילסט. א שטאט וואס האט נישט קיין חדר, איז מקודם מחרימין, און אויב ס'העלפט נישט איז מען זיי מחריב.

וואס איז דער רמב"ם? דער רמב"ם האט גענומען א זאך וואס שטייט אין די גמרא בדרך אגדה, און ער האט עס געמאכט כמעט א הלכה. דו ביסט גערעכט אז ס'מיינט נישט אז מ'גייט חרוב מאכן, ווייל מ'גייט מאכן א חדר. אבער ס'קען זיין אז דער רמב"ם האט געזאגט אז מ'טאר נישט וואוינען מיט אן עם הארץ, אזוי אז יעדער נארמאלער מענטש גייט דאך אנטלויפן יעצט צו

די מדבר, ס'בלייבט א חורבה, ס'בלייבן אפאר עמי הארצים, און ס'איז טאקע אזוי א חורבה.

אבער אין עולם איז קיום... איך בין גערעכט אז ס'מיינט נישט אז דא איז א הלכה אין עיר הנדחת דא. אבער די דרשה וואס מ'זאגט מיינט כפשוטו, מיינט אז די שטאט איז ראוי אז מ'זאל עס חרוב מאכן. ס'קומען זעלדאטן און חרוב מאכן די גאנצע שטאט.

"שאין העולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן"

איינער וויל איך זאגן, קוק, **שאין עולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן**, ווייל די וועלט האט נישט קיין קיום נאר מיט די הבל תינוקות של בית רבן. ס'מיינט אין עולם מתקיים מיינט נישט אז ס'קומט צו זיין אן עונש פון זיי חרוב מאכן די וועלט. אין עולם מתקיים מיינט אז ס'גייט חרוב ווערן, די וועלט גייט זיך צעשאלטן, ס'גייט נישט זיין קיין נארמאלע גוטע וועלט, ס'גייט זיין אן אויס וועלט.

דיסקוסיע: האט מען דאס יעמאלס אויסגעפירט?

זייער גוט. אבער מ'זעט אז מ'האט עס יא געמאכט. דער רמב"ם פסק'נט אזוי. אויב ס'וואלט געווען א ווערסיע וואס מ'וואלט געקענט שאלטן, וואלט מען עס געטון. אבער פארוואס האט מען עס קיינמאל נישט געדארפט טון? ווייל ס'איז אזוי א ווייטע זאך. אבער מ'וואלט עס געטון.

מ'דארף... ס'איז שווער צו זאגן אז מ'וואלט עס געטון, ווייל ביז די תקנת יהושע בן גמלא האט מען דאך נישט געמאכט מלמדי תינוקות אין די שטעט.

מ'האט נישט געפירט די הלכה. ס'איז געווען ראוי לחורבן, און ס'איז נישט געשען אז מ'האט עס געטון.

פראקטישע אנווענדונג היינט

איך מיין אז ס'איז דאך געווען אסאך אידישע שטעט וואס זיי זאגן אז דא א חדר, עס איז נישט דא קיין חדר, דארף איך בעטן ביי אונזערע מענטשן, אפשר כולל עגגס, ער זאל אריינעמען א אידיש קינד אין א חדר. דארף מען אים זאגן אז די הלכה שטייט אז דו גייסט חרוב מאכן די אנשטאלט. פארשטייסט? דאס דארף מען אים מסביר זיין. ער וועט נישט פארשטיין, ער וועט זאגן, "וואס איז געשען? ס'איז דאך א חיוב, א גרויסע חיוב." דארף מען אים מסביר זיין אז די גמרא זאגט נישט אזוי. די גמרא מיינט נישט, חס ושלום, אז מ'גייט אים איבערלאזן אז ער זאל נישט טון. חס ושלום. ער מיינט נאר צו זאגן אז ווען מ'זאגט אז ס'איז דא א חיוב, זאל ער פארשטיין אז דאס איז נישט נארמאל. ער איז ראוי לחרב. יא.

יעצט גייען מיר אריבער צו ווען. אה, דאס האבן מיר געלערנט אין די לעצטע מאמר. אקעי.

הלכה ב: מכניסין את התינוקות ללמוד כבן שש כבן שבע

דער רמב"ם, **"מכניסין את התינוקות ללמוד כבן שש כבן שבע, לפי בוריו של כל אחד ואחד וכוחו."** לויט די גרויסקייט פון די קינד, לויט ווי שנעל ער ווערט מעטשור. ס'איז דא קינדער וואס זענען שוין גרייט ביי די זעקס, און ס'איז דא וואס זענען גרייט ביי די זיבן. **"ופחות מבן שש אין מכניסין אותו."**

דער רמב"ם האלט נישט פון צו פריער אנהייבן

דער רמב"ם האט נישט געהאלטן פון פרי-נורסערי און נורסערי און קינדערגארטן. מ'זאל אנהייבן עקסטער זיין א בעיביסיטער. איך מיין אז אויך ווען, למשל, אין הלכות יום כיפור זאגט דער רמב"ם, אין נידריגער פון דעם און דעם עידזש טאר מען נישט אויסלערנען פאסטן אפילו אויף שעות. ס'קען זיין אז דאס איז א געוויסע זאך אז ווען א קינד איז נאך בכלל נישט שייך, ביסטו מעמיס אויף אים, דו מאכסט פרעשור ווען ער איז בכלל נאך נישט קעיפעבל צו כאפן עניטינג, מאכסטו אים סתם פרעשור און דו האסט די פארקערטע עפעקט, ס'איז אנטי-חינוך.

דיסקוסיע: קשיא פון "בן חמש למקרא"

ס'איז אינטערעסאנט, ווייל די משנה, איך מיין דער רמב"ם פסק'נט דאך די משנה. ס'שטייט אין די משנה **"בן חמש למקרא"**. איז די טייטש פון רמב"ם ווען ס'רעדט זיך פון די אביו מלמדו אפשר, אבער די חתם סופר טייטשט עס נאך אזוי שפעטער. אינטערעסאנט.

קען זיין דער רמב"ם זאגט אזוי ווי ווען ס'איז דורכגעגאנגען פינף יאר. איך מיין אז פאקטיש למעשה שטופט מען עס אפ אביסל. אויך **"בן חמש עשרה לתלמוד"** דארף מען אפשטופן אביסל. אקעי.

הלכה ג: ומכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה

אה, ס'איז קאנעקטעד צו וואס מיר האבן גערעדט. זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"ומכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה, אבל אינו מכה אותן מכת אויב מוסר אכזרי, לפיכך, לא יכה אותם בשוטים"**, ער זאל זיי נישט שלאגן מיט קיין שטעקענעס, **"נאר ברצועה קטנה"**.

דיסקוסיע: וואס איז א "שוט"?

א שוט איז א שטעקן? איך ווייס נישט. א שוט איז א שטעקן. א שוט איז א קליינע שטעקעלע. א שוט איז א רצועה.

א שוט איז א רצועה. א רצועה מיינט א ווידל, אזא זאך וואס איז ווייך, וואס איז נישט ווילד. א שוט איז א שוט. שוט לחמור, שוט לכסיל, מתג לחמור. ער רעדט פון צוגעטיילטע קליינטשיגע שטעקעלעך.

היינטיגע צייטן — שרייען אנשטאט שלאגן

היינטיגע צייטן איז נישט די מנהג צו שלאגן די קינדער. אנשטאט דעם, ווען ערגערע זאכן דארף ער זיך ארויסשארפן, שרייט ער אויף זיי. מ'איז מכה בשוט, און מ'שרייט די שוטה. אפילו לאמיר זאגן מיט אונטערקענט, זאלן די זייטן נישט טון מכת אויב מוסר אכזרי. עס איז א קליינער לעוועל פון אים.

יושב ומלמדן כל היום כולו ומקצת מן הלילה

"יושב ומלמדן כל היום כולו, ער לערנט מיט זיי בייטאג, ומקצת מן הלילה אביסל פון די נאכט, כדי לחנכן ללמוד ביום ובלילה." זיי האבן דאך פריער געלערנט אז ס'איז דא א מצוה פון לערנען בייטאג און ביינאכט. לימוד יום ולילה, חבר זיין יום, חבר זיין לימוד היום והלילה, ס'איז דא אן ענין. ער האט א קבלה, אבער מ'דארף פארשטיין דאס.

דיסקוסיע: מיינט דאס מער שעות אין זומער?

מיינסטו אז זומער דארף מען לערנען אסאך מער שעות ווי ווינטער? איך מיין אז אמאליגע צייטן איז נישט געווען אזוי. ס'איז נישט געווען קיין באסעס און קיין בנין. סאו ער האט ארויסגעשיקט די קינדער שפילן א שיינע פאר שעה. ער וויל זיי זאגן, מען זאל נישט נאר לערנען בייטאג, נאר מען זאל אויך אביסל לערנען ביינאכט. סאו מען שיקט זיי אהיים און מען נעמט זיי צוריק אביסל.

קריטיק אויף היינטיגע לאנגע שעות פאר יונגע בחורים

ניין, היינט אסאך מאל איז דא די קינדער וואס גייען אין... אסאך פארקערט, טוט מען אבער. ער שיקט א בחור פון דרייצן, צוועלף דרייצן, ער שיקט אים אין חדר שוין זעקס אזייגער אין חדר, און ער דארף שוין ארויסגיין כמעט דעם פינף, דארף ער שוין זיבן אזייגער ארויסגיין פון דערהיים זוכן די באס, ער קומט אן שטייט זיבן אזייגער ביינאכט. קיינער פון די ערוואקסענע מענטשן ארבעט דאך נישט אזויפיל שעות. פארוואס טראכט מען אז ס'איז אקעי פאר קינדער און אז זיי קענען דאס דערהייבן?

ס'איז אוודאי אז דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט, "על כל פנים", ס'איז געמישט מיט די היינטיגע ישיבה דרכים, אז מ'איז ענגידזשד דעם גאנצן טאג. מ'שפילט אויך, איך מיין מ'שפילט נישט, אבער מ'איז אין א בנין. ס'איז זייער שווער, ס'איז באמת שווער. איך רעד נישט פון א פופצן-זעכצן יעריגער בחור, אבער אזא דרייצן יעריגער שייפעלע, זיי זענען נאך ממש קינדער. און זיי זענען דרייצן-פערצן שעה אין א בנין. וועלכע טאטע קען זיין דרייצן-פערצן שעה אין א בנין? וואס פאדערסטו פון אים?

נאר מ'מאכט א קוק אויף די ישיבה, מ'קומט צו צו אן עצרת התעוררות, פלוצלינג שטעלט זיך ארויס א שיינע עולם פון די בעלי בתים, און מ'רעדט צו די בחורים, און מ'רעדט צו די עלטערן. אבער ס'איז זייער שיין. ס'איז גערעכט אז **"ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר"**, און דער מענטש זיצט פון די פרי ביז ביינאכט. ס'מיינט נישט אז ער דארף א גאנצן טאג, און דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'זאל לערנען א גאנצן נאכט. א טעם גייט ער. דאס איז נאר אז ס'איז געווען א סכנה'דיגע זאך. אבער א חינוך אז א טאטע דארף זיין אביסל ביינאכט, נעמט מען אביסל ביינאכט.

פארגלייך מיט יתרו'ס טענה צו משה רבינו

איך מיין אז דו ווייסט ווי יתרו רעדט צו משה רבינו, זאגט ער אויך, **"ואתה תשב עם העם מעריב עד בוקר"**. משה רבינו איז געווען אזוי דער "אלטימעיט" מלמד, ער איז געווען דער פריערדיגער מלמד. דער מחבר ר' יוסף'ל האט גערעדט אין א שבע ברכות די וואך, ער זאגט אז ס'איז ממש "כל המצוה לעשות מבוקר עד ערב". מ'קען זיין ממש אז ס'איז נישט קיין שיעור דערפון, פון די פרי ביז צוועלף אזייגער ביינאכט קומען מענטשן שרייבן קוויטלעך.

הלכה ד: ולא יבטלו התינוקות כלל

"ולא יבטלו התינוקות כלל", זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"ולא יבטלו התינוקות כלל"**. מ'זאל נישט מבטל זיין די לערנען פון די קינדער. קיין איין טאג זאל נישט זיין אפ. **"חוץ מערבי שבתות וערבי ימים טובים בסוף היום"**. שפעטער קען מען זיך צוגרייטן צו שבת און יום טוב, אדער יום טוב אליינס. יום טוב איז שוין קיין חיוב. אבער שבת, אבער שבת איז איינס לכתחילה.

לערנען שבת — בעיון אדער חזרה?

לכתחילה מיינט עס אז מ'לערנט נישט די ערשטע מאל, ווייל ס'איז דא די דין אין נטעי גבריאל אז שבת לערנט מען נישט בעיון. מ'דארף האבן מנוחה, מ'דארף האבן א רואיגקייט. אבער שוין לערנען, מ'חזר'ט יא איבער די ערשטע מאל. ס'איז דא פיר מאל חזרה, די ערשטע מאל חזרה מעג מען טון שבת. אפילו די ערשטע מאל חזרה איז א שטיקל פרעשור.

פראקטישע שאלה: ערב שבת און באסעס

ס'איז דא זייער א גרויסע שאלה וואס מ'טוט זיך אין די היינטיגע חדרים. איך מיין אז די ריזן איז וועגן די באסעס. די חברה, היינט ווען אונזערע חדרים האבן די תקנה אז מ'טאר נישט קומען מיט א באס, אזוויי אין יעדער געגנט אין די שטאט, אין א אידישע געגנט, האט א בית המדרש וואו מען קען גיין צו פיס שבת. זיי האבן אויך א חדר וואו מען קען גיין צו פיס א גאנצע טייל. אבער עס זעט אויס אזוי, אזוי פאדערט מען זאל לערנען ערב שבת, וואס איז שעות ארוכות.

זיכרון פון ר' פישל הערשקאוויטש

אסאך יארן האט מען געדענקט פון ר' פישל הערשקאוויטש, פלעגט איך מיט מיר אלס בחור, ווען איך בין אמאל געווען ביי אים, איך האב געלערנט מיט זיין אייניקל.

הלכה א (המשך): אפילו בנין בית המקדש איז נישט מבטל תינוקות של בית רבן

Speaker 1: אה, אבער מ'דארף שניידן די נעגל. מ'דארף מבטל זיין זעקס-זיבן שעה פאר לערנען, אבער מ'דארף ��ניידן די נעגל. אקעי, אבער דאס רעדט מען פון תינוקות, נישט א ישיבה. א ישיבה איז אנדערע דינים. פאר איינער מבטל א תינוקות, מ'מוז וויסן וואס איז די דין פון תינוקות. **אפילו בנין בית המקדש איז נישט מבטל די קינדער, אפילו בנין בית המקדש.**

איך האב געפרעגט די שאלה אמאל אויף א חדר וואו דער רבי מאכט חתונה, און די גאנצע חדר גייט אויף דער חתונה. א בנין בית המקדש איז נישט מבטל, איז וואס איז די היתר ווען דער רבי האט א חתונה אויך צו מבטל זיין די חתונה? מ'לאזט עס באשטיין, ווייל דער רמב"ם ברענגט אראפ הלכות בנין הבחירה, אז א חלק פון לימוד התורה איז אז מ'דארף בויען א בית המקדש, צו לערנען אז די קינדער זאלן לערנען אז דאס איז א חלק פון די עבודה. אבער צו גיין בויען, דארף מ'ברענגען א דראם און א האמער און א עסק.

נו, אבער די תורה דחי למוד מלמד לערנען, זאל דער מלמד לערנען. מ'זאגט נישט אז מ'זאל מבטל זיין אינגאנצן, מ'זאל...

Speaker 2: ניין, אבער די קינדער, עס זאל מענטשן זיין דזשאבס, מ'מוז עס נעמען אין חשבון. אבער עס איז נישט א קלארע זאך אז דאס איז נישט א חלק פון וואס עס ווערט די איד. ראיה דערפון איז מבטל תלמוד תורה. עס שטייט אין רמב"ם פרק א' הלכה א', מגילה מבטל תינוקות צו הערן די מגילה. און נישט די חנוכה, ווייל די קינדער גייען אין חדר אין חנוכה.

Speaker 1: ס'איז א שאלה, ס'שטייט אין גמרא אז מ'איז מבטל די חדר פאר די מקרא מגילה. אקעי, אבער די מהר"ל, חדר האט מען געמאכט פאר... יא.

הלכה ב: מלמד תינוקות שמניח התינוקות — ארור עושה מלאכת ה' רמיה

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"מלמד תינוקות"** — ער האט קודם געזאגט וועגן דעם רבי'ן — **"מלמד תינוקות שמניח התינוקות ויוצא, או שעושה מלאכה אחרת עמהן, או שמתרשל בלימודן, הרי זה בכלל 'ארור עושה מלאכת ה' רמיה'."**

אזוי ווי דו זאגסט, "רמיה" מיינט ווייל דער טאטע זעט נישט. זייער גוט. דו פארשטייסט? ער רעדט אפילו פון א מלמד וואס באקומט נישט קיין געלט, ווייל לכתחילה זאל א מלמד נישט נעמען קיין געלט. אפילו ער דארף זיין ערליך. דאס הייסט "מלאכת ה'". נישט אז ער נעמט געלט און ער האט זיך סתם פארקויפט, ער האט נישט געמאכט די ארבעט פאר וואס מ'האט אים באצאלט. אפילו נישט! ער רעדט אז אפילו ער טוט "מלאכת ה'", מאכט ער "מלאכת ה' רמיה". איז דאס אויך זיכער א שיינע זאך. יא.

הלכה ג: לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה, מהיר לקרות ולדקדק

Speaker 1: **"לפיכך אין ראוי להושיב מלמד"** — וויבאלד אז מ'דארף האבן די זייער גרויסע ערנסטקייט, יא, ווייל נישט יעדער מענטש איז באקאנט דערמיט — **"לפיכך אין ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה"**, נאר אן ערליכער איד, א ירא שמים, דאס איז די לשון "בעל יראה", איינער וואס האט יראה, **"מהיר לקרות ולדקדק"**. איינער וואס איז... "מהיר" מיינט שנעל, אדער "מהיר" מיינט אז ער איז careful, ער איז נישט מזלזל, ער איז נישט מתרשל, "לקרות ולדקדק".

יא, אז איינער זאל מאכן אז ער איז א פראפעשענעל, ער קען דעם פשט, ווייל ער האט גענומען... ניין, ער איז געווען גערעכט, אז ער דארף זיין careful. אקעי.

דיסקוסיע: וואס מיינט "דקדוק"?

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, דאס איז נאך א הלכה, ווער קען זיין א מלמד. דאס איז נישט קיין דין אין הלכות תלמוד תורה, דאס איז א דין אין א מלמד, א זייטיגע דין פון צניעות.

Speaker 2: איך מיין דיקדוק פאר איין ראי?

Speaker 1: איך האב אמאל צופריגער זיך, עס האט מאור ניקלעס ווי לידאקטיק?

Speaker 2: דיקדוק, מיינער כבער שידוער, דיקדוק?

Speaker 1: גרענער?

Speaker 2: מ'דארף מיינען לידאקטיק אז ער איז אזוי ווי מאור, אז ער איז קערפול און ער איז מודדאקטיק, ער איז זייער איז טארא, ער איז...

Speaker 1: סאונדן זיין סאונדערס ווי פֿארסיקע דיק, אדער עס ווערט דאַדאַד. דאָדאָד מיקדאַב אַ דיקדאַק. הער איז ער משאָמיינט דיק-דיק. לערנען באָהן, לערנען מיקדאַד. דיק-דיק מיינט דער גראמאָר. וואס לערנען דיק-דיק? וויאזוי ער הערט דאַר אבָר? ער בערענגט אהיי אדב גרות ולאָד. די דייג ולוגרת מיט דאגה, מ'דארף דאגה'ן אז די קינדער זאלן נישט מאכן קיין מיסטעיקס. און וואס מיינט מקרא דאנן? מקרא מיינט אז ער לערנט אסאך.

Speaker 2: אה, אסאך אין די מקומות.

Speaker 1: מקרא מיינט אז ער לערנט מער.

הלכה ד: מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות

Speaker 1: ס'דרייען מיר ווייטער. מדובר אמורים, אז מ'קען גיין ווייט. אזוי ווי די פסוק זאגט "ושילשתי נערותיך" זענעןביידע אין די זעלבע שטאט, ולא הוי הנאה מפסיק ביניהם. אבל מעיר לעיר, אויב מ'דארף גיין פון איין שטאט צו די צווייטע, אויב מ'צריך הנאה לצידו, אפילו בויסע יארן דארף מען דורכגיין א טייכל, אין מוליכין את התינוק. פארוואס? וואס איז די סכנה? אדער וואס איז שווער אויף די קינד?ביידע.

ער ברענגט די גמרא. די גמרא זאגט אז מבית הכנסת לבית הכנסת מוליכין, ווי מפסיק נהר מוליכין. קודם כל, ס'ווענדט זיך אויב ס'איז א דענדזשער. אלא אם כן הוי בנין גשר, אויב ס'איז דא א שטארקע ברידזש אויף די נהר, בנין שאינו ראוי ליפול במהרה, נישט קיין חלום'ער בריק, נאר א גוטע בריק, דעמאלטס מעג מען. טאקע אז מ'זאל זיך נישט ארייינלייגן אין סכנות. אה, זייער גוט. דא זעט מען אז תלמוד תורה איז נישט דוחה סכנה. ווי מענטשן האבן געזאגט ביי די קאראנע אז תלמוד תורה איז דוחה סכנה, דאס איז נישט אמת. דא זעט מען קלאר אז אפילו פון אריבערגיין א בריק, אפילו ס'איז בעסערע מלמדים, טאר מען נישט, ווייל מ'לייגט זיך אריין אין א סכנה צו לערנען.

Speaker 2: וואספארא סכנה איז דא אין א בריק?

Speaker 1: ס'קען זיך פאלן. ס'איז נישט קיין גרויסע סכנה מסתמא. זייער גוט.

גייט ער ווייטער. **"מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני אמותיהן שבאות אצל בניהם"**, די מאמעס קומען דאך ברענגען די קינדער, און ס'זאל נישט צוקומען צו קיין ייחוד, קיין מכשולות. "מי שאין לו אשה..." אויך זאלן זיי נישט זיין קיין מלמד, נאר אביסל העלפן די מלמד. אה, אויך זאלן די טאטעס וואס קומען צו די קינדער זאלן... קיצור, א חדר וויל האבן א טאטע'ס-אנלי ביזנעס, בעיסיקלי. א טאטע טראסט מען מער, ער איז מער... ער האט מער די אחריות. די גמרא גייט ווייטער, וויפיל... א פרוי איז נישט אויסגעהאלטן על פי הלכה, ס'איז דאך אן ער. און שוין.

ס'איז אויך מעגליך אז ווען ס'איז ביי די פרוי אין שטוב, איז דאס שוין נישט קיין מוסד, ס'איז נישט קיין בילדינג, ס'איז נישט קיין פארקינג לאט, ס'איז נישט קיין... די פרויען נעמען דאך די קינדער פון דריי, פיר, און די אנדערע גייט צו א פרוי אין דערהיים. אבער קיצור, איך זאג וואס ס'שטייט אין שולחן ערוך, איךווארף נאר אריין א הערה. ס'איז אינטערעסאנט, דאס איז ממש די גדרים פון די חופות חדרים וואס מיר האבן היינט. ס'קען זיך מאכן א מכשול, זאל נישט זיין.

הלכה ה: עשרים וחמשה תינוקות לומדין אצל מלמד אחד

Speaker 1: די גמרא גייט ווייטער, וויפיל קינדער קען א מלמד הענדלען? **עשרים וחמשה תינוקות לומדין אצל מלמד אחד.** איין מלמד קען נעמען פינף און צוואנציג קינדער. די גמרא גייט ווייטער, **היו יותר מעשרים וחמשה**, אויב האט ער מער ווי פינף און צוואנציג קינדער, איז ביז פערציג, **משכירים לו עוד אחד לסייעו**, נעמט ער א העלפער, א מלמד וואס העלפט ארויס. צו צוויי קענען הענדלען ביז פערציג. **היו יותר מארבעים**, אויב איז דא מער ווי פערציג, זאל מען זיך נישט שפארן געלט, **מעמידין להם שני מלמדי תינוקות.**

דא זעט מען אז א מלמד איז מער עקספענסיוו ווי אנדערע לעווועלס, נישט פשט אז די ראיה איז אז מ'נעמט נאך א מלמד, נישט סתם א בחור'ל וואס איז איינער טשיפער. בדרך כלל אין די חדרים האלט מען זיך צו די הלכה, בדרך כלל, אבער אין ישיבות שוין נישט. ישיבות, די גוטע ישיבות, איז דא פערציג, פופציג, זיבעציג בחורים אין די כתה. אבער יא, איך ווייס נישט, ס'קען זיין אז ישיבה איז שוין אן אנדערע זאך. אויך נישט אלע חדרים האלטן זיך צו דעם, נאר די פרימע. אבער אמאל קען מען אביסל מער, בדרך כלל. און אין חדר זאל מען מער ווי דרייסיג, און אין א פרעמדע שטאט צוואנציג. דאס האבן די מלוכה פרעמדע אין צוואנציק.

אבער ס'איז אינטערעסאנט אז אונז ווייסט מען וועלכע הלכות מען האט נעמען ערנסט, און וועלכע נישט. געוועגליך די וואס קאסט געלט פאר די מוסדות ס'נעט נישט זעהן'ס. אקעי.

הלכה ו: מוליכין את התינוק ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו

Speaker 1: **מוליכין את התינוקות**, דאס איז די הלכה ווייטער. מוליכין את התינוקות. איך האב געוועגליך מ'האפן אז די חדר איז מער אייניגען די צעדור שטארדל ווי מ'זאגט. זאגט די הלכה, **מוליכין את התינוק ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו.** געוועגליך איז דאס פאסט א מין ענין פון אז א מענטש עס קויפט אהאן, ביי איינעם זאל ער ממשיך זיין מימע. אזוי דאס שטעט דארט איז ער געגאנגען ביי די זעלבע אכסניע, פרא הליכותיו, יא, עולם לא ישנה אדם אכסנייתו.

אבער מ'קען יא, איך מיין דאס איז עס צו טון מיט די הלכה פון קינד, סתרום, טעם, חכמה. אז בדרך כלל איז דא א ענין פון א השגות געוועל, מע טאר נישט קומען אין א שטאט ווי סוישן די ביזנעס. איך מ'זעט די הלכה, איך מ'זעט די הלכה און ענטפערן נאך און דעטן, דאס רעדס אפשר סתם, ווייל עס איז א צורכה פאר די קינדער. ער מיינט צו זאגן, איך דארף נישט גיין צו זיין נעבטפער חדר. מען קען גיין צו זיין א ביסל ווייטערע אויב עס איז א בעסערע חדר. עס איז נישט די ווארט, ווייל... עס איז נאר א געוויסע לאאלטי. האסט א מלמד, שטיץ אים, אזוי ווי א מענטש זאל נישט טשעינדזשען א שולי שדה אויף די מאסעניה.

איך מיינט נישט טשעינדז, ווייל איך מיין, אזוי זעה איך דאך די זייט פון וואס דער מכובד וואס זאל א געווען ווייטער. עס מיינט גיין וויסל ווייטער, דא זאל מען לאנדיג ביי דיך אין געגנט און גייסט א וויסל ווייטער ווייל ער איז בעסער. דער חגב, אויב מען נעמט א קינד ווייל דער ריכטיגער חסידה, עס טאר מיר נישט. זיין א טערמיט מיט ריכע קומט פאר גארנישט. נאר, אויב עס איז א בעסער חדר, אויב עס קומט בעסער אויף די מיקרא-ליק.

הלכה ז: אחד מבני מבוי שביקש לעשות מלמד — אין השכנים יכולין למחות בידו

Speaker 1: **מדובר אמורים**, אז מ'קען גיין ווייט. אזוי ווי די פסוק זאגט "ושילשתי נערותיך" זענען ביידע אין די זעלבע שטאט, **ולא הוי הנאה מפסיק ביניהם. אבל מעיר לעיר**, אויב מ'דארף גיין פון איין שטאט צו די צווייטע, אויב מ'צריך הנאה לצידו, אפילו בויסע יארן דארף מען דורכגיין א טייכל, **אין מוליכין את התינוק**. פארוואס? וואס איז די סכנה? אדער וואס איז שווער אויף די קינד? ביידע.

ער ברענגט די גמרא. די גמרא זאגט אז מבית הכנסת לבית הכנסת מוליכין, ווי מפסיק נהר מוליכין. קודם כל, ס'ווענדט זיך אויב ס'איז א דענדזשער. **אלא אם כן הוי בנין גשר**, אויב ס'איז דא א שטארקע ברידזש אויף די נהר, **בנין שאינו ראוי ליפול במהרה**, נישט קיין חלום'ער בריק, נאר א גוטע בריק, דעמאלטס מעג מען. טאקע אז מ'זאל זיך נישט ארייינלייגן אין סכנות.

אה, זייער גוט. דא זעט מען אז תלמוד תורה איז נישט דוחה סכנה. ווי מענטשן האבן געזאגט ביי די קאראנע אז תלמוד תורה איז דוחה סכנה, דאס איז נישט אמת. דא זעט מען קלאר אז אפילו פון אריבערגיין א בריק, אפילו ס'איז בעסערע מלמדים, טאר מען נישט, ווייל מ'לייגט זיך אריין אין א סכנה צו לערנען.

Speaker 2: וואספארא סכנה איז דא אין א בריק?

Speaker 1: ס'קען זיך פאלן. ס'איז נישט קיין גרויסע סכנה מסתמא. זייער גוט.

גייט ער ווייטער. **אחד מבני מבוי שביקש לעשות מלמד, או אחד מבני חצר**, איינער וואס וואוינט אין א מבוי אדער אין א חצר, און ער וויל אנהייבן ברענגען קינדער צו זיך אין שטוב ווערן א מלמד, און די אנדערע שכנים זאגן אז די קינדער גייען דא אנהייבן מאכן גערודער און פארפירן. איינער וואס וואוינט אין א מבוי, מבוי מיינט א... ווי מ'האנדלט אונז היינט א דיוועלאפמענט, יא, א גרויסע... א גאס. מבוי איז די קלענערע, און חצר איז די גרעסערע. ניין, פארקערט. מבוי איז אזוויי א גאס, אדער א דיוועלאפמענט. אין ראלינג לעיק וואוד רופט מען אזעלכע זאכן א דיוועלאפמענט. אין בארא פארק איז עס א גאס.

וואס ער וויל ווערן א מלמד, אדער אפילו אויף א קלענערע פארנעם, ער וויל עפענען א חדר אין די זעלבע חצר, אין די זעלבע בילדינג, **אין יכולין השכנים למחות בידו**. קענען נישט די שכנים מוחה זיין, ווייל ס'איז אן עבודת הקודש. א שטאט דארף האבן א חדר. און ער איז דאך מחויב צו מאכן די שטאט. ס'איז דאך נישט מן הדין אז ער זאל... דו האסט נישט וואס צו מורא האבן.

הלכה ז (המשך): מלמד תינוקות — קאמפעטישן און הסגת גבול

רייט, ס'איז דא געוויסע הלכות וואס מ'קען יא. גייען מיר לערנען, ס'איז דא זאכן חנויות, ס'איז דא זאכן חנויות, חנויות, חנויות. איינער וויל עפענען א סטאר, קען מען יא מוחה זיין, מ'קען זאגן איך וויל נישט אז מענטשן זאלן קומען און גיין. ס'איז א רעזידענטשעל.

אבער א בית המדרש, דא טשעקן א לוח, חינוך מלמדי תינוקות, אה, זאגט ער א נייע הלכה.

דער רמב"ם'ס הלכה

מלמדי תינוקות, שבא אחר ופתח בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, או אפילו כדי שיבואו תינוקות של זה אצל זה — אינו יכול למחות בידו.

מלמד תינוקות, איינער קומט אים מסיג גבול זיין, ער קומט עפענען א חדר גלייך לעבן אים, כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, כדי ס'זאלן קומען אנדערע קינדער, אדער אפילו כדי שיבואו תינוקות של זה אצל זה, ס'זאלן קומען די זייניגע קינדער, אינו יכול למחות בידו, קען ער נישט מוחה זיין.

דער יסוד: קנאת סופרים תרבה חכמה

ווייל אויף דעם זאגט די גמרא, ווייל דאס איז מער גוט אז מלמדים זאל זיין קאמפעטישן. ס'איז א טובה פאר די תורה אז ס'זאל זיין קאמפעטישן.

שנאמר, זאגט דער רמב"ם, אינטערעסאנט, ער ברענגט א פסוק. די גמרא ברענגט נישט דעם פסוק, די גמרא זאגט "קנאת סופרים תרבה חכמה", דאס איז נישט קיין פסוק. דער רמב"ם, אינטערעסאנט, ער ברענגט א פסוק.

פאר ביזנעס אויך איז א גוטע קאמפעטישן, אז ס'זאל זיין בעסערע פיש און בעסערע פלייש. יא, אבער אין דעם קער איך נישט, איך וויל אז יעדער איד זאל האבן פרנסה, איך וויל נישט אז א איד... אבער אויף תורה ווילן מיר אז די תורה, די קוואליטי פון תורה זאל זיין די בעסטע. וועגן דעם עפענען...

פארבינדונג צו "יהי פנוי" — תורה און עקסעלענס

מיר האבן שוין דערמאנט פריער ביי די הלכה פון "יהי פנוי", אז מ'זעט אז מ'זארגט זיך פאר די קוואליטי פון תורה, און נישט נאר אז יעדער איינער קען זאגן וואס ער וויל, ער האט א מצוה צו לערנען, ער האט א מצוה. נישט נאר א מצוה, תורה איז דער ענין פון עקסעלענס.

דיגרעסיע: ישיבות לשם ציון

ס'איז דא א משנה וואס רעדט וועגן דעם. מענטשן האבן טענות אז ס'איז דא ישיבות לשם ציון. אויב ס'וואלטן באמת געווען ישיבות לשם ציון, וואלט מען נישט געקענט האבן קיין טענות, ווייל דאס מאכט אז מען זאל בעסער לערנען. אויב ס'איז דא טענות צו האבן, איז אז זיי רופן זיך ישיבות לשם ציון, זיי זענען נישט לשם ציון, ס'איז סתם פאליטיק פרעשור.

דער מלמד אליין פראפיטירט פון קאמפעטישן

אבער דא איז דא אויך א הסבר, אז דער מלמד אליין, אויב ער זארגט זיך אז איינער קומט לעבן אים, זאל ער מאכן די קוואליטי פון זיין לערנען בעסער. אפשר קען ער. דאס מאכט קאמפעטישאן.

יא, אבער איך זאג, פארוואס האסטו מורא ער זאל אוועקנעמען? מיר האבן נישט מורא, פארקערט, קנאת סופרים תרבה חכמה. אבער אפשר ווען ער קען, ער זאגט, נאר מ'וויל זיין וואס עפעס איינער זאל קאמפיטן מיט אים. ער איז געווען דער איינציגסטער מלמד אין שטאט, און מ'האט געדארפט שיקן צו אים. אויב ס'איז דא א בעסערער, טו בעד.

דיסקוסיע: קנאת סופרים תרבה חכמה — איז דאס א פסוק?

שאלה: קנאת סופרים תרבה חכמה איז א פסוק?

תשובה: ניין, נישט קיין פסוק. ס'איז א... לאמיר ברענגען די גמרא. לאמיר א סעקונדע זיין, איך וועל זאגן די קורצע פשט.

די אבן עזרא זאגט קנאת סופרים תרבה חכמה איז ארויסגענומען פון א פסוק. ער ברענגט די פסוק **"אליכם הנותנים בחטאים כי יראת ה' היא אוצרו"**. ער וויל זאגן אז יראת ה' איז די אוצר פון קנאה. ס'איז נישט פשוט פשט, אבער ס'איז א דרש פון דעם פסוק, יא.

אקעי.

סיכום: חזון איש — אמונה ובטחון

שוין, דערווייל, אויב נאך איינער וויל מאכן א שיעור אין בבא מציעא מיט א חברותא, איז ער גארנישט קיין מוחה. אפשר גאר איז ער אן עזר, ער איז גארנישט קיין מוחה. איך מיין אז דער חזון איש ברענגט דעם ענין אין אמונה ובטחון. יא.